

13.04.2022

הודעה לעיתונות

מחקר חדש חושף את החסמים המרכזיים המאפיינים את תהליכי איתור ילדים בעלי קשיים התפתחותיים בקרב תושבי מזרח ירושלים

המחקר ליווה את התוכנית לצמצום פערים בתחום התפתחות הילד שהוקמה על ידי עיריית ירושלים מתוך מטרה לצמצם את הפער שהתגלה בין זיהוי ילדים עם קושי התפתחותי העומד על 2%-3% בלבד במזרח העיר לעומת 10%-15% באוכלוסייה הכללית

מחקר חדש, אשר בוחן החסמים והקשיים המלווים את תהליכי האבחון והטיפול בילדים בעלי עיכוב התפתחותי במזרח ירושלים, מציג תמונה מורכבת של הקשיים והחסמים המרכזיים המאפיינים את חייהם של תושבי מזרח ירושלים ומצד שני את האתגרים עימם מתמודדות הרשויות, ובראשן עיריית ירושלים, המפעילות את תחנות טיפות החלב וקופות החולים במערך התפתחות הילד. במזרח העיר חיים כיום כ-29,000 ילדים בגילאי 0-5 וכ-6 תחנות טיפת חלב משרתות את התושבים.

המחקר, שנערך על ידי מכון ירושלים למחקרי מדיניות, בוצע עבור עיריית ירושלים ובמימון הקרן לירושלים, במסגרת ליווי יישום התוכנית לצמצום פערים בתחום התפתחות הילד. התוכנית הוקמה בשנת 2019 על ידי העירייה, תוך הגדלה משמעותית של היקף המשאבים מתוך מטרה לצמצם את הפער הגבוה שזוהה בהיקף הפניות למערך התפתחות הילד.

מהנתונים שנאספו במסגרת מיפוי החסמים בתחום התפתחות הילד שנעשה על ידי העירייה, נמצא כי בקרב הילדים במזרח ירושלים 2%-3% בלבד מהילדים אובחנו כבעלי עיכוב התפתחותי - לעומת היקף מוערך של 10%-15% מהילדים ברמה הארצית.

ממצאי המחקר הוצגו היום (27.3) לראשונה בכנס האיגוד הישראלי לרווחה חברתית אספנט-ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים.

המטרה המרכזית של התוכנית, הפועלת על ידי האגף לבריאות הציבור והגיל הרך בעיריית ירושלים בראשות אלה מנו, היא להעלות של שיעור הילדים עם קשיי התפתחות המאותרים ומפונים לקופות חולים לאבחון וטיפול. התוכנית פועלת בחמישה ערוצים: משחקיות בתוך טיפות חלב (המופעלות על ידי אנשי מקצוע פרה-רפואיים) בהם מאותרים קשיי התפתחות וניתנת הדרכה להורים; הכשרה לאחיות טיפת חלב; רכזת מיצוי זכויות שמסייעת להורים בקשר מול קופות החולים; ערוץ קהילתי למתן מידע להורים בנושא התפתחות הילד וקידום מדיניות מול קופות החולים ומשרד הבריאות להעלאת הנושא על סדר היום ופיתוח שירותים במזרח מהעיר.

המחקר נמשך מעל שנתיים במהלכן חוקרות מכון ירושלים למחקרי מדיניות התמקדו בהיבטים שונים של יישום התוכנית ודרכים לתמוך בקידום מטרותיה.

עיקרי הממצאים הם:

א. טיפות החלב – המהווה את מוקד התוכנית לאיתור ילדים בעלי קושי התפתחותי מאופיינים כמו ברוב ישראל בעומס מטופלים בתת תקינה של אחיות ורופאים ומשימות שהתרחבו עם השנים. במזרח ירושלים נוסף לכך קיימת בעיה של מבנים שלא תמיד מותאמים לצורכי השירות.

כמו כן, לפי משרד הבריאות כל ילד עד גיל 5 אמור להיבדק 5 פעמים על ידי רופא התפתחות. אולם בפועל, בגלל עומס, רוב הילדים במזרח ירושלים נבדקים רק 0-3 פעמים. בגלל המחסור בתורים לרופא

בטיפת חלב, האחיות דיווחו שהן נאלצות להפנות ילדים להתייעצות עם רופאים בקופות החולים שרבים מהם ללא היכרות ומודעות מספקת בנושא התפתחות הילד.

לצד זאת, מהמחקר עלה עוד כי רוב ההורים שלאחד מילדיהם היה קושי התפתחותי קיבלו הדרכה והסבר מצוות טיפת חלב בנוגע למצב של ילדם ומדוע הוצע להם לפנות להתפתחות הילד בקופת החולים והם הבינו את ההסבר שניתן להם. כמו כן, ההורים הביעו שביעות רצון ממכלול השירות שניתן להם בתחנות טיפות חלב.

ב. קופות החולים - רוב השירות במזרח ירושלים מוענק על ידי זכיינים ולא ישירות על ידי קופות החולים. רופאי הילדים במזרח העיר לרוב חסרים הכשרה בהתפתחות הילד ולא עורכים בדיקות התפתחות בשגרה לילדים שבאים אליהם. עוד נמצא שרוב שירותי התפתחות הילד ניתנים במערב ירושלים, בעיקר האבחונים, כאשר קופת חולים כללית מפעילה מרכז להתפתחות הילד בשכונת שועפט וקופות חולים מכבי ולאומית גם נותנות חלק מהשירותים במזרח העיר (בעיקר טיפול ולא אבחון). השירות במערב העיר לרוב אינו מונגש תרבותית, שפתית ותחברותית.

ג. המשחקיות – מציעות שירות מקצועי וחשוב שלא היה קודם בטיפות החלב, מעשירות את הראייה הבין-מקצועית בצוות טיפות חלב ומקדמות איתור של ילדים עם קשיי התפתחות והרחבת הידע של ההורים בנושא התפתחות הילד באופן כללי וממוקדת בילדם. אך בדומה לשירותים נוספים במזרח ירושלים, גם במשחקיות נצפתה תחלופה של אנשי מקצוע, ככל הנראה בגלל מחסור כללי באנשי מקצוע במזרח העיר ואנשי מקצוע שהצליחו למצוא עבודה בשכר טוב יותר, עזבו.

ד. תהליכי איתור עיכוב התפתחותי – המחקר כלל גם סקר שהקיף 1,381 הורים, הרוב הגדול אימהות. מהמחקר עולה כי תהליך האיתור, מהרגע בו התעורר החשד לקושי התפתחותי והקשר מול הרשויות מאופיין בבירוקרטיה לא מעטה ובעומס רב על שירותי התפתחות הילד והמתנה של מספר חודשים. כל זה דורש מההורים לעקוב וללחוץ לקדם את התהליך. הורים שפחות מכירים את התהליך או איך להתנהל מול שירותים ועם מחסום של תרבות ושפה, מתקשים יותר להצליח לקדם את הילד שלהם. עבור הורים אלה הוצעה העזרה של רכזת מיצוי זכויות.

אלה מנו, מנהלת האגף לבריאות הציבור והגיל הרך בעיריית ירושלים, אמרה כי "קיימת תמימות דעים בין אנשי המקצוע כי שירותי התפתחות הילד הם מרכיב קריטי לשוויון הזדמנויות, והם צריכים להיות נגישים וזמינים. היעדר טיפול מוקדם בילדים הזקוקים למענה מהווה הזנחה של מיומנויות היסוד הקוגניטיביות, הפיזיות, השפתיות והתקשורתיות – שהם היסודות ללמידה העתידית. טיפות החלב הן השירות שמגיע לשיעור התינוקות והילדים הגבוה ביותר, מבין שירותי הבריאות והרווחה הקיימים. במזרח ירושלים בפרט טיפות החלב שמפעילה העירייה מהוות מענה קהילתי ומניעתי, אוניברסלי, לא סטיגמתי ובעל דימוי חיובי בעיני ההורים. לכן חשבנו שדרך הרחבת מעני האיתור בטיפות החלב העירוניות, נוכל להפעיל בשלב מתקדם יותר תמריצים שונים על קופות החולים, גם דרך ההורים, להרחבת המענה הטיפולי החיוני כל כך לצמצום פערים".

דגנית לוי, חוקרת במכון ירושלים למחקרי מדיניות, אשר הובילה את צוות המחקר, אמרה כי "מתוך ממצאי המחקר זיהינו לצד מאמץ ומתן עדיפות של אנשי המקצוע באגף לבריאות הציבור והגיל הרך בעיריית ירושלים לצמצום את הפער בזיהוי של ילדים עם קושי התפתחותי לרמה התואמת לזו של האוכלוסיה הכללית, גם מספר חסמים וקשיים משמעותיים. לאור זאת, יש צורך להמשיך לפעול לקידום עבודת צוות רב מקצועי בטיפות החלב וייצוב הצוות במשחקיות וכן להמשיך להנגיש את מידע בנושא התפתחות הילד באמצעות פיתוח הערוץ הקהילתי".

לוי ציינה כי "יש צורך להמשיך לפעול לראיית רצף משלב האיתור עד שלב הטיפול בין טיפות החלב לקופות החולים ובעיקר לפתח שירותים במזרח העיר ולקדם הנגשה של השירותים במערב העיר תוך חיוב קופות החולים ומשרד הבריאות לאסוף ולפרסם נתונים שהם הבסיס לפיתוח שירותים חיוניים אלה."